

EERSTE NATIONAAL CONGRES 'MAATSCHAPPELIJK ASSISTENTEN' VAN BELGIE

ZONDAG 15 juni voormiddag

Enkele gegevens betreffende de gediplomeerde Maatschappelijk Assistenten, door Max Patteet, Congresvoorzitter	27-30
La Protection de l'enfance en Belgique et ses rapports avec les Auxiliaires Sociaux, par Madame Selliez	30-34
Werk der Maatschappelijk Assistent aan het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, door Mejuffer M. Van der Steene	34-37
Assistance et Service Social, par Mademoiselle B. De Lalieux de la Rocq	38-40
L'Assistance aux Indigents, par Mademoiselle Van Keerbergen	40-42
Le Service Social à l'Hôpital, par Madame Janvier	43-50
Geestesafwijkingen in de Maatschappij, door Mevrouw L. Borgers-Sergent (Geel)	51-54
Algemene Inleiding over de taak der Maatschappelijk Assistenten in de Nijverheid, en in het bijzonder in de Vakbeweging, door de Heer E. Van Bladel	54
Het Veiligheidsvraagstuk in de hedendaagsche nijverheid, door Mejuffer G. Verlinden	55-59
L'Assistance sociale à l'usine, par Mademoiselle G. Allaer	59-63
Sociale Dienst in de Limburgse Koolmijnen, door de Heer August Cool	63-67
Pourquoi un Service Social doit être annexé à l'inspection du travail, par Monsieur J. Roland	68-72

zou inlichten over de geboorten; bij de nieuwgeborenen brengt ze dan binnen de acht à veertien dagen een bezoek om de jonge moeder te overtuigen van het belang en de noodzakelijkheid van de raadpleging en het geneeskundig toezicht.

Op de raadpleging zelf zal zij, terwijl de verpleegster den dokter bijstaat, bij de moeders blijven in de wachtzaal, er de kindjes wegen, toezien en luisteren om op het gepaste oogenblik raad te geven. 't Is zij ook die gelast is met het bijhouden der documentatie en alle verpleegsters zullen het met mij eens zijn, om toe te geven dat die nogal aanzienlijk is; het bijhouden der fichen met de gewichtscurve, der aanwezigheidsboeken, enz. Na het in regel stellen der documentatie zal ze weten welk de nieuwe ingeschrevenen zijn en bij die kleintjes zal ze binnen de acht à veertien dagen een bezoek brengen om het enkwestop te maken nopens den socialen en den hygiënischen toestand van het kind en zijn omgeving. Bij deze die zich niet aan geboden hebben zal zij zien welke de redende afwezigheid was; bij eenvoudige nalatigheid zal ze de moeder aanwakkeren tot het volgen der raadpleging en in geval van eventueele ziekte of ongesteldheid zal ze de verpleegster verwittigen.

't Is ook aan haar dat het oplossen van sociale gevallen opgedragen is en hier moeten we even terugkeeren naar de schijnbaar zoo weinig belangrijke bezoeken. Elk bezoek, 't zij propaganda of controlebezoek, moet zijn nut bijbrengen, niet alleen door het geven van raad in zake regiem of verzorging, maar ook voor het belang der geheele familie. Elk bezoek wordt een studie en door de bezoeken moet ze weten in welke mate en op welke wijze de familie moet geholpen worden. Hier zal ze helpen door het plaatsen van zwakke kinderen in een schoolkolonie, daar door een tusschenkomst bij den Openbaren Onderstand of andere liefdadige instellingen om het bekomen van hulp voor behoefligen; een alleenstaande ongehuwde zwangere vrouw zal ze verwijzen naar het tehuis voor moeders; bij aanwezigheid van abnormalen zal ze de ouders stilaan overtuigen van het noodzakelijke van een speciaal onderricht, zelf

zal ze zorgen voor het geneeskundig getuigschrift en ze zal de ouders helpen voor de aanvraag aan het gemeentebestuur; ze zal tusschenkomen voor het bekomen van betere woning enz., dit alles aangepast aan de personen en omstandigheden waarmee ze in aanraking komt.

Buiten de kindjes die door hun eigen moeder verzorgd worden hecht het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn een speciaal belang aan de uitbestede kinderen en hier ook is het werk voor de Maatschappelijke assistente veelvuldig. Er zal misschien opgeworpen worden dat dit alleen uitzonderingen zijn, jammer genoeg het niet het geval, althans niet voor Gent en omstreken waar geen enkel dorp is dat geen tientallen uitbestede kinderen telt. In Gent zelf is het getal zoo groot (700 à 800 zijn er regelmatig ingeschreven) dat het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn het noodig geacht heeft een speciaal dienste voor de controle der uitbestede kinderen in te richten. Door mijn werk ben ik goed met dien speciaal dienste bekend, ik zal er dan ook de werking van uiteenzetten, nochtans is het werk der Maatschappelijke assistente op andere plaatsen, op enkele uitzonderingen na, bijna hetzelfde. Het werk bestaat in het opsporen der uitbestede kinderen. Dit valt voor de gewone diensten wel eenigzins samen met de propagandabezoeken; van dan af zal de Maatschappelijke assistente de moeder vragen of ze van zin is het kindje bij haar te houden en bij een eventueele uitbesteding zal ze de plaats brachten te kennen en de pleegmoeder opzoeken. Daar ze hier te doen heeft met een categorie vrouwen, die het verzorgen van kinderen uitbaten als een commerce, zal ze hier niet alleen wijzen op het belang der raadpleging maar ook op de verplichting. 't Spreekt dat ze dit doet in allerhande nuances, vanaf het eenvoudige aankaan tot het strenge optreden met bedreiging van tusschenkomst der politie. Ze zal wijzen op de verplichting de uitbestede kindjes aan de pleegmoeder toevertrouwd, op het politiebureau aan te geven, daar de formule voor de aanvraging voor toelating af te halen en die op de raadpleging in te dienen. Bij het geven der toelating van het gemeentebestuur wordt een

afschrift naar het provinciaal comiteit verzonden en daar wordt dan door de Maatschappelijke assistente aan den dienst der U. K. gehecht, de documentatie bij gehouden.

Ze beschikt over een tweetalig fichenstelsel, namelijk de fichen der kinderen gerangschikt per alphabetische orde waar elke verandering op aangeteekend wordt en die toelaat ineens te zien welke verschillende plaatsen het kind doorloopen heeft en een tweede, dat der pleegmoeders, gerangschikt per straat en vermeldende al de kinderen die haar werden toevertrouwd met reden en datum van vertrek enz. Daarenboven bezit ze ook nog lijsten per raadpleging die de verpleegsters regelmatig komen naziën om de nieuwe ingeschrevenen te kennen en de veranderingen te noteeren. Bij het geven der toelating tot uitbesteding zal ze het volledig enkwest opmaken, nagaan of de voorschriften van den dokter worden nagevolgd, of de huisvesting niet te wenschen laat in een woord of de verzorging goed is. In geval van verplaatsing zal zij de kindjes terug opzoeken en hier stuit ze op een algemeen gebrek van ons volk, namelijk op een tekort aan stiptheid. Van de namen der ouders weet de pleegmoeder alleen den voornaam of ook nog een bijnaam, van het adres alleen de straat en nooit het nummer. Wanneer het kinderen geldt die ingeschreven zijn is het nog vrij gemakkelijk, aangezien het adres der ouders bekend is; het wordt echter moeilijker wanneer het kinderen betreft die gedurig van plaats veranderen. Een voorbeeld uit mijn praktijk zal het bevestigen. Ik vroeg aan een pleegmoeder waar een kindje dat ik graag wou volgen, naartoe was, en na alle mogelijke ondervragingen kon ik de inlichtingen herleiden tot het volgende: Juffrouw g gaat naar de Donderstraat, ge gaat naar een huis, ge zult wel zien welk, er staat er zoo maar een en ge vraagt daar naar de vrouw van Arthur. Als men dan bedenkt dat de Donderstraat in Gent niet bestaat maar wel Onderstraat of Rue Basse, en dat het geen volkstraat is, zal men best begrijpen dat er een zekere kennis van de stad noodig is om te weten dat het in die straat kan zijn dat het bepaald huis is, en men ook een psychologische kennis moet hebben van de

mentaliteit onzer volksmenschen om met zoo weinig gegevens te weten te komen wat men verlangt.

Maar alle pleegmoeders zijn op verre na niet geschikt om kinderen te verzorgen en op haar bezoeken komt de verpleegster of de Maatschappelijke assistente in aanraking met toestanden die werkelijk erbarmelijk zijn. Zoo kwam ik eens bij een pleegmoeder die lijdend aan aderspat, verplicht was in haar zetel te blijven en zeven kinderen verzorgde. In zoo 'n toestanden moet er natuurlijk ingegrepen worden, den dokter en het gemeentebestuur dienen verwittigd omdat er een weigering zou uitgebracht worden. De beslissing van het gemeentebestuur wordt dan aan het provinciaal Comiteit overgemaakt en 't is dan de Maatschappelijke assistente die het geval verder moet oplossen. Ze stelt zich in betrekking met de ouders en hier zal ze erop aandringen dat het niet voldoende is dat een moeder zich afslooft het werk of op de fabriek, als ondertusschen het kindje niet goed verzorgd wordt. Politisch zal ze er op wijzen dat er voor denzelfden prijs betere plaatsingen kunnen gevonden worden; desnoods zal ze zelf adressen van pleegmoeders opzoeken en de onderhandelingen met de ouders en pleegouders bewerken.

Maar ook bij de pleegmoeder moet er gezworen worden en 't spreekt van zelf dat na de uitgebrachte weigering men niet altijd welkom zal zijn. Heel dikwijls zijn ouders en pleegouders onwillig, zelfs is het gebeurd dat ze doordrongen aan de controle trachten te ontsnappen. Zoo werd er na het geven eener weigering aan een heel vuile pleegmoeder, de moeder gezocht; het aangegeven adres wees op een menthuis in een verdachte straat, doch de vrouw was er niet bekend. Op het policiebureau noch op het bevolkingsbureau was de vrouw geschreven; het geval werd in handen van den Procureur des konings gesteld; de politie deed opzoekingen doch vruchteloos. Ten einde namen wij onzen toevlucht tot een café, waarvan we ons vaag herinnerden, de moeder vroeger als serveuse gezien te hebben en hier konden we de juiste identiteit vaststellen. De opgegeven naam en adres waren valsch, de

moeder werd opgezocht en de verplaatsing verplegend gemaakt.

Buiten de wegeringen zal de Maatschappelijke assistente nog haar speciale aandacht wijden aan de verlaten kinderen. Verlaten zijn deze naar wie de ouders niet meer omzien en die niet meer gekend zijn. Deze gevallen zijn betrekkelijk raar, hier en daar vindt men wel een moeder die bij de geboorte van het kind den wensch uitdrukt haar kind af te staan waarbij ze natuurlijk nooit geholpen wordt; of een pleegmoeder die u bij het eerste bezoek zegt dat het kindje van haar is en u daarbij een gezegd papiertje vertoont waarbij de moeder verklaart nooit naar het kind niet meer te zullen omzien. In het laatste geval zal de Maatschappelijke assistente de pleegmoeder van de gevaren ervan verwittigen en steeds op hare hoede blijven, want zoo het kindje in het begin welkom is kan het toch na een zekeren tijd als een last aanzien worden. Zoo werd ik door het provinciaal komiteit gelast een enkwest te doen bij een pleegmoeder die een meisje bij haar had afgeestaan. De pleegmoeder had zich ondertusschen aan den drank over gegeven, het kind werd ermishandeld en uit bedelen gezonden. Het enkwest werd aan den heer Procureur des Konings overgemaakt, de familie werd opgezocht, zij was vrij begoed doch wilde om familietwisten niet tusschenkomen voor den onderhoud van het kind; hier vernamen we dat de moeder na de geboorte van het kind naar den vreemde gevlucht was, dat ze er een huwelijk aangegaan had en dat haar man het bestaan van een kindje niet vermoedde.

Het kind werd geplaatst door den Bond der Moreel Verwaarloosde Kinderen, een nieuwe voogdij werd aangesteld en nu nog verblijft het in een kostschool, waar het zal blijven tot het zelf in zijn onderhoud kan voorzien.

Ik herhaal zoo 'n gevallen zijn betrekkelijk raar, maar talrijk, menigvuldig zijn de gevallen van moreel verwaarloosde kinderen. Hier staan we altijd voor onwettige, en overspelige kinderen of voor kinderen waarvan de ouders in oneenigheid leven. In sommige gevallen worden ze tijdelijk verlaten, terwijl de moeder het seizoen in Nice of Oostende doet, of nog in de gevangenis verblijft; soms zien de ouders er weinig naar om en is de slechtste plaats goed genoeg of worden de betalingen gestaakt. In elk van deze gevallen moet de Maatschappelijke assistente erop letten dat het kind zoo weinig mogelijk onder dien toestand lijdt. Ze zal toezien dat spijs alles de pleegmoeder toch de noodige zorgen verschaft, ze zal de moeder opzoeken om haar haar plichten als moeder te herinneren en om bij afwezigheid van deze, door den Openbaren Onderstand een vergoeding te doen toekennen.

Zoo zien we dat het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn gelijk wij het reeds gezegd hebben in haar bescherming omvat alle kinderen zoo zieke als gezonde, uitbestede en niet uitbestede, maar bij voorkeur gaat naar deze die lichamelijk of moreel verwaarloosd zijn. Vooral voor deze laatste categorie, kan de Maatschappelijke assistente van nut zijn, niet alleen ten bate van het kind, maar ook voor het welzijn van de familie en van het gansche volk.

— R —

— C —

— I —

— —

— M —

Assistance et Service Social

par Mademoiselle B. de LALIEUX de la ROCQ

*Secrétaire générale des Œuvres Sociales Féminines Chrétiennes,
membre de la Commission d'Assistance de Nivelles.*

enquêtes

L'assistance a été considérée jusqu'à présent comme l'aide aux individus qui ne peuvent par suite de déficience physique ou morale, subvenir aux besoins de leur existence, ni à celle de la famille dont ils ont la charge. Elle a revêtu les formes les plus variées durant des siècles.

Aujourd'hui en Belgique, nous distinguons surtout l'assistance publique et l'assistance privée. Trop souvent leur activité se contente de chercher à guérir le mal ; pourtant lorsqu'on considère attentivement les misères physiques et morales qui doivent être soulagées on se rend facilement compte qu'il ne suffit pas d'y apporter un secours passager, car celui-ci ne change pas les conditions de vie de la personne à qui l'on s'adresse, je dirai plus : des secours mal appropriés sont de nature à entretenir la misère. Nous en avons comme exemple un fait caractéristique dans plusieurs de nos anciennes villes bourgeoises où existait toute une catégorie d'indigents qui vivaient dans un état permanent de misère et ne faisaient aucun effort pour se relever, comptant exclusivement sur l'aide de la bienfaisance publique et privée.

Une de nos auxiliaires sociales a relevé à Mons durant son stage la généalogie d'une famille actuellement aidée par le Bureau de bienfaisance et a pu remonter par une suite ininterrompue de secours jusqu'à la 4e génération....

D'ailleurs aujourd'hui, quoique bien moins fréquemment, nous trouvons encore si nous n'y prenons garde, des assistés de père en fils.

Il faut aller à la source même du mal afin de prévenir sa réapparition dans le sujet atteint et son apparition dans d'autres sujets. Envisagé de cette façon le domaine de l'assistance s'élargit singulièrement et peut s'étendre au-delà de celui de la misère ; il est très vaste, car c'est

toute une reconstitution des conditions essentielles d'une vie normale que l'on veut assurer à ceux qui ne les possèdent pas. La loi qui régit actuellement en Belgique l'assistance publique permet à celle-ci un rôle préventif : rôle trop ignoré et auquel un service social bien organisé peut seul donner un rendement effectif.

En effet, devant la complexité des cas posés, l'assistance pour accomplir une action efficace ne peut plus se contenter de bonne volonté et d'un dévouement trop souvent incompetent.

Une préparation préalable s'impose pour ceux qui sont attachés au service social des œuvres d'assistance, et c'est la mission des écoles de service social de préparer les auxiliaires sociaux appelés dans les œuvres d'assistance. Leur mission peut y être caractérisée par un triple travail : 1° *L'enquête ou analyse des causes immédiates* du besoin actuel du nécessiteux c'est-à-dire l'examen de tous les facteurs qui interviennent dans la vie de la famille. La détermination des causes est importante car elle permet d'établir des indications précises pour la direction à donner à l'assistance. L'enquête relevera :

a) *les causes individuelles* ; celles qui dépendent directement de l'individu comme : la maladie, l'inconduite, l'imprévoyance, l'insouciance, l'ignorance qui fait accepter à l'indigent la misère comme une fatalité à laquelle il ne songe nullement à se soustraire.

b) *les causes familiales* : manque de formation ménagère de la mère de famille et l'ignorance des règles d'hygiène, l'alcoolisme, dont on remarque pour le moment une recrudescence, certaines tares héréditaires.

c) *les causes sociales* : c'est-à-dire celles qui émanent non directement de l'individu, mais d'une mauvaise organisation sociale par exem-

www.indocanarchief.be
info@iberanarchief.be

ple : l'exiguité et l'insuffisance de logements ouvriers, foyers de tuberculose, souvent d'immoralité causée par la promiscuité ; la disproportion entre le salaire et les charges familiales et des conditions de logement et d'éducation qui ne sont pas adaptées aux besoins des familles nombreuses etc.

L'enchaînement de ces divers facteurs sera ensuite envisagé.

2° *L'appréciation ou diagnostic*, c'est-à-dire le jugement sur la possibilité d'un traitement efficace du cas et l'établissement d'un plan de remèdes, car la nature et l'étendue de l'assistance varieront dans chaque cas.

3° *Le traitement ou thérapeutique* qui est la mise en activité de toutes les aides possibles d'ordre matériel, légal, familial, professionnel ; il demandera parfois beaucoup de peines, de démarches, de travaux.

Dans chaque cas, il faudra avant tout faire appel aux ressources d'énergie que chaque homme possède à un degré très différent.

Toujours l'auxiliaire social devra en tout premier lieu le rendre conscient de la possibilité de son relèvement et obtenir de lui l'effort nécessaire pour collaborer au travail que l'on veut réaliser pour lui, mais avec lui.

Un service social bien organisé dans une commission d'assistance publique devrait comprendre :

Le service social à l'hôpital (on en parle dans un rapport spécial) ; *le service social à l'orphelinat*. Il faut bien se rendre compte que la plupart des enfants placés dans un orphelinat sont souvent victimes d'une déficience physique ou morale héréditaire, d'où la nécessité d'une recherche des causes de ces déficiences, d'un traitement adapté à chaque enfant et de toute l'orientation à leur donner pour après la sortie de l'orphelinat, qui devrait être la préparation à la vie normale.

Le service social d'une assistance publique devrait être aussi chargé de la visite des enfants placés dans les orphelinats qui ne dépendent pas directement de la commission d'assistance. Il y a pour cette dernière une véritable responsabilité à ne pas négliger l'ins-

pection des établissements auxquels elle confie des enfants.

Le service social à la crèche et à la maternité. Je me suis particulièrement occupée des filles-mères passant à la maternité ; je puis vous assurer que je n'en ai pas trouvé deux auxquelles il a fallu s'intéresser de la même manière et dont le cas exigeait la même solution ; toutes ont réclamé des enquêtes approfondies, une étude sérieuse des remèdes et surtout d'innombrables démarches pour arriver à un résultat de réadaptation sociale bienfaisante. D'ailleurs, même le cas normal d'une mère de famille à la maternité réclame un service social ; ne serait-ce que pour faire le lien entre la mère et la famille dont elle a dû se séparer, et lui permettre de passer sans inquiétude ces jours d'absence.

Le service social des secours à domicile et le traitement des cas individuels qui utiliseront toutes les méthodes développant la personnalité en rajustant consciemment et individuellement l'homme et son milieu social.

Le rôle de ces services sociaux sera en premier lieu de *documenter* les œuvres d'assistance par les enquêtes et l'établissement d'un fichier central et de les aider à fournir le maximum de rendement social en exigeant le minimum de dépenses.

Le développement du service social dans l'assistance soulève certainement :

1° *un problème d'organisation* : en effet il faut sortir de la routine à laquelle on est habitué ; dans bien des commissions d'assistance l'enquête est faite par un simple questionnaire que remplit l'intéressé au siège du secrétariat de la commission d'assistance et même si cette enquête est faite par des visites et des informations il manque à l'enquêteur d'occasion, la technique de la visite sociale.

2° *un problème de personnel* : si demain toutes les commissions d'assistance de quelque importance organisaient un service social aurions-nous des auxiliaires sociaux pour répondre à leur demande ?

C'est pourquoi je fais un appel à tous les auxiliaires sociaux ici présent pour qu'ils travaillent à amener de nombreux élèves aux

écoles de service social. Il ne suffit pas pour que notre action soit efficace de faire de la propagande en faveur de l'organisation des services sociaux dans l'assistance ; il faut que nous ayons des sujets nombreux et surtout compétents qui prouveront par leur rendement le bien fondé du service social.

3° *un problème financier* : je sais qu'il est grave dans bien des commissions d'assistance, mais des auxiliaires sociales (je cite ici celles qui sont occupées à Jumet et à Hal) pourraient vous dire que leur présence a été une cause d'économie pour l'assistance et à titre de preuve je ne prends que l'exemple des secours à domicile : l'intervention du service social les réclamera peut-être plus élevés à un moment donné pour tel individu ou telle famille, mais lui permettront de ne pas rester indéfiniment à charge de l'assistance.

Le Dr. Sand a fait hier un éloquent appel à Monsieur le Ministre de la Justice pour que l'administration de la bienfaisance tienne largement compte de l'utilité des auxiliaires sociaux dans les commissions d'assistance.

Une double mission nous incombe me semble-t-il :

1° vis-à-vis des commissions d'assistance : mieux leur faire connaître le service social par exemple à l'occasion de ce congrès leur faire parvenir le texte des discours et des rapports

traitant de questions relatives au service social dans l'assistance.

2° faire entrer dans les commissions d'assistance des administrateurs susceptibles de comprendre l'utilité urgente du service social dans l'assistance et y faire entrer des femmes ayant fait des études sociales. C'est un premier pas, car dans certains cas la femme, membre de la commission d'assistance publique, pourrait faire elle-même le service social dont nous parlions plus haut et puis surtout, elle comprendra mieux la nécessité d'une organisation plus définitive du service social des cas individuels et de tous les autres services sociaux.

3° faire aussi appel aux œuvres privées qui organisent des services d'assistance dans les domaines cités plus haut à propos de l'assistance publique et où se fait sentir la même impérieuse nécessité d'un service social.

Si je me permets d'insister tellement sur ces nouvelles méthodes dans l'assistance c'est que je sais combien ceux qui les ont expérimentées reconnaissent le rendement que donne le service social pour l'assistance elle-même, pour l'individu, pour la famille, et par conséquent pour la nation tout entière parce qu'il rend l'assistance plus compréhensive de la dignité humaine et qu'il l'oriente dans un véritable sens social.

L'Assistance aux Indigents

par Mademoiselle Lucie VAN KEERBERGEN

Infirmière-Visiteuse et Auxiliaire Sociale

attachée à une Consultation pour Nourrissons.

Mademoiselle de Lalieux nous a retracé le rôle de l'assistante sociale dans les différentes œuvres d'assistance, soit publiques soit privées.

Je désire simplement vous exposer quelques applications pratiques d'assistance aux indigents m'ayant été suggérées par un service actif

au centre d'un quartier populaire, et étudier avec vous :

- a) quelques causes de misère le plus fréquemment rencontrées.
- b) quelques remèdes à y apporter.
- c) et en conclusion : la nécessité d'une sérieuse formation pour l'assistante sociale.

*Each sociale me Clovis
aun fait des trois
d'après - visitant*

1. Je ne voudrais pas généraliser et vous soumettre une étude en règle des causes de la misère, ce qui dépasserait le cadre de ce rapport, mais il me semble intéressant de se demander devant une population pauvre comme celle que je rencontre tous les jours ; pourquoi tant de misère, pourquoi tant de souffrances ?

Nous n'avons pas à faire à la classe ouvrière proprement dite — ce n'est heureusement pas parmi elle que nous trouvons les indigents, et les ouvriers qualifiés avec un salaire fixe et déjà une certaine éducation sociale, sont l'exception et l'élite parmi notre population instable et flottante. Nous devons accuser comme cause fréquente de misère : l'absence de formation professionnelle ; nous rencontrons des manœuvres, des colporteurs, des hommes de peines, des gagne-petits, delà, évidemment, un salaire insuffisant et irrégulier ne permettant pas aux pères de familles de subvenir, sans le secours de l'assistance publique aux nécessités des leurs.

A côté de cette absence de formation professionnelle, il faut signaler l'inconduite, l'imprévoyance et la maladie. Cette dernière apparaît comme cause première de misère, là surtout où, comme me le disait une assistante sociale, « les gens ont la dignité de ne pas se faire soigner aux frais de l'Assistance Publique ! » Cette boutade est très juste, elle évoque ceux que l'on appelle « les pauvres honteux », mais elle ne doit pas nous laisser oublier que dans tous les ménages, même ceux secourus par la ville, la maladie reste cause profonde de misère tant par la perturbation qu'elle apporte dans le budget familial, que par les déficiences physiques ou mentales qu'elle laisse trop souvent après elle. Elle est d'ailleurs très souvent liée à l'imprévoyance. Les affiliations aux mutualités sont encore trop peu nombreuses, et la mentalité des indigents est loin d'être prête à comprendre l'effort demandé par des mesures de prévoyance. C'est ainsi qu'ils vous répondent couramment qu'ils préfèrent avoir leurs « cartes de malades », donnant droit à la gratuité des secours médicaux et pharmaceutiques, plutôt que le carnet d'ordonnances d'une société mutuelle. Pensez donc ! celui-ci représente à

leurs yeux une cotisation mensuelle de 10 ou 15 francs donnée en pure perte à leur avis !...

Ne voilà-t-il pas un beau champ de travail pour l'assistante sociale soucieuse d'éducation populaire ?

D'autres causes de misère seraient intéressantes à étudier, mais je me borne à citer : les taudis, le désordre, l'absence de sens ménager (hélas désolant dans certaines familles), le décès des parents, etc., etc...

II. Il serait assez simple de vous dire : on remédie à l'absence d'ouvriers qualifiés par la formation professionnelle, à la maladie par l'affiliation aux mutualités, aux taudis par la création d'habitations à bon marché, etc., mais hélas ! vous savez tous aussi bien que moi que la réalité est beaucoup plus compliquée.

L'assistante sociale doit garder la fidélité au grand principe de reclassement de « renflouement social » mais elle doit savoir qu'il est extrêmement rare d'y arriver en pratique — qu'il reste le but de ses efforts mais qu'elle harmonise tout à la fois pour le plus grand bien des intéressés, et l'assistance palliative et l'assistance curative.

J'ai rencontré un bel exemple de reclassement social dont voici les grands traits — une famille nombreuse occupait un vrai taudis — 9 personnes dans une unique chambre, rue de la Samaritaine à Bruxelles — encombrement, promiscuité, société trouble d'une des rues les plus douteuses de notre vieux quartier.

Après quelques secours d'urgence en vêtements et literies, je renseigne la famille à l'infirmière visiteuse de la Ligue contre les taudis — au bout d'un an de recherches nous parvenons à déloger nos gens et à les caser dans une charmante maison d'une cité ouvrière dans la banlieue de Bruxelles. Croyez-vous qu'ils furent contents ? Que non pas : On n'était plus « aidés » par personne, tout était plus cher qu'en ville, etc., etc... Il fallut une patience d'ange et une action conjuguée de la part de l'infirmière et de l'assistante sociale pour les empêcher de revenir à leur taudis primitif.

Enfin, après deux ans l'acclimatation fut complète et dernièrement l'on dit à l'infirmière cette phrase de victoire, la plus belle qu'elle ait

jamais entendue : Maintenant, Mademoiselle, nous serons toujours contents de vous recevoir en amie, mais vous ne devez plus nous aider — nous pouvons nous en tirer seuls, mais nous espérons bien que vous pourrez faire pour d'autres ce que vous avez fait pour nous !

Voilà me semble-t-il de l'Assistance curative préventive d'un mal plus grand — voilà une famille enlevée aux dangers de la rue et élevée en dignité, redevenue capable d'être une saine « cellule sociale ».

D'un tout autre genre sont les cas suivants, où l'assistance n'est pas palliative car les causes profondes de misère n'ont pu être atteintes.

a) Dans une famille ouvrière normale la mère tombe malade — hélas ! pas de prévoyance, aucun apport d'une société mutuelle. Il faut procurer à la jeune maman une garde-malade religieuse, complètement gratuite, se chargeant des soins et de la tenue du ménage — Après quelques mois, une opération étant jugée nécessaire, des démarches sont faites pour l'envoi en colonie de la fillette et le placement familial surveillé du jeune enfant.

Une aide pécuniaire importante est obtenue de la part d'une Œuvre Américaine et de la part de diverses œuvres privées, ce qui permet à cette maman de bénéficier d'une cure de repos dans un établissement privé.

Actuellement, la jeune maman est rentrée chez elle et quoique étant toujours de santé délicate, parvient quand même grâce à l'aide de sa garde-malade, à remplir son rôle important de mère de famille.

b) Une jeune femme — cinq enfants — est anémiée et pré-tuberculeuse. On parvient à obtenir de l'Assistance publique son envoi à l'Hôpital des Convalescents, et chose tout à fait heureuse ses trois plus jeunes enfants sont autorisés à l'accompagner. Les deux aînés sont envoyés en colonie.

Le gain en poids de cette femme est merveilleux. Sa santé s'affermi mais combien il est désolant de la voir revenir après trois mois d'une cure si bienfaisante dans une mansarde surpeuplée où l'air et l'hygiène font totalement défaut !

c) Une troisième famille est fortement éprou-

vée par la maladie de la mère, également tuberculeuse pulmonaire *contagieuse*. Or, père, mère et 3 enfants occupent deux petites pièces grandes comme un mouchoir de poche, dont l'une sert de chambre à coucher à toute la famille.

Là aussi l'œuvre américaine le « Buhl Committee » intervient largement, les nouvelles ressources permettent de trouver un appartement plus spacieux, 4 pièces bien éclairées, bien aérées. S'il est trop tard pour sauver la mère, on peut néanmoins se réjouir de ce que le danger de contagion soit de ce fait notablement diminué.

III. De ces quelques exemples cités très sommairement on peut néanmoins conclure qu'il faut à l'assistante sociale une connaissance aussi étendue autant que possible des œuvres de sa région. Elle doit être un agent de liaison entre les indigents, les œuvres et l'assistance publique.

Devant la complexité de la société actuelle, il est des plus désirable que l'assistante sociale bénéficie elle aussi d'une formation technique spécialisée. La belle et douce charité lui reste toujours nécessaire, certes oui, mais la seule bonne volonté paraît inférieure à la tâche. C'est pourquoi nous réclamons pour l'assistante sociale un enseignement à la fois général et spécial : général dans des cours à portée très large comme les cours de morale, de sociologie et de droit, spécial dans des cours très pratiques, très concrets, comme ceux se rapportant aux lois sur l'assistance publique, le domicile de secours, la protection de l'enfance, ou aux diverses œuvres d'assistance ou de prévoyance.

Il est de toute évidence que ces notions seront utilisées continuellement par l'assistante sociale dans son travail quotidien.

Mais à côté de cette formation technique, qu'il nous soit permis pour terminer, de souhaiter à l'assistante sociale une mentalité élevée, une culture sérieuse, une grande dose de bon sens qui la feront toujours plus intelligemment dévouée au service des indigents et plus apte à remplir auprès d'eux le rôle utile et bienfaisant qui lui est dévolu.

Geestesafwijkingen in de Maatschappij

door Mevrouw L. BORGERS-SERGENT

Psychiatrisch Sociaal Assistent in de Staatskolonie te Gheel.

Het Psychiatrisch maatschappelijk werk in België, ontstond in den vorm van wederaanpassing van genezen of verbeterde geesteszieken, in de Kolonie van Gheel in 1923, opgericht door Adolf Borgers, Sociaal—Assistent, met de hulp en de medewerking van Dokter Sano, Geneesheer-Bestuurder dezer Instelling.

Alvorens over sociale hulp aan geesteszieken te spreken zullen wij eerst eene definitie trachten te geven over Maatschappij en Wederaanpassing in het algemeen.

Wat verstaan wij door Maatschappij? De Maatschappij is een groot raderwerk, gegrondvest op eene stevige economische basis, met vastgestelde wetten, zeden en gewoonten, waar ieder eene aangeduide bezigheid moet verrichten en dat alles uitsluit, wat daartegen zondigt of de grenzen overschrijdt. Wanneer men geen groot genoeg persoonlijk kapitaal bezit, moet ieder werken, volgens zijne lichamelijke en verstandelijke vermogens, en in ruil daarvoor, ontvangt hij wat hij noodig heeft voor zijn bestaan.

In de Maatschappij, vertoeven een zeker aantal individuën welke niet beantwoorden aan deze economische en sociale vereischten en welke de goede werking van dit raderwerk in gevaar brengen. Deze worden er doodeenvoudig uit verwijderd. Wanneer een persoon, om de een of andere rede zich levensbehoeften wil aanschaffen zonder te werken, steelt of bedelt hij en gaat naar de gevangenis of het gesticht. De geestesranke, welke vervolgd wordt door waandenkeelden en dwangvoorstellingen, wordt onbekwaam zijne bezigheid te verrichten en verliest zijn werk. De geesteszwakken, waarvan het begrip, de redeneering en het omvattingvermogen onvoldoende ontwikkeld zijn, zijn onbekwaam en worden door de meer begunstigen vooruitgelopen. De prostituee wordt op eene andere manier uitgeschakeld.

Het aantal onmaatschappelijken is tamelijk groot. Het principe vroeger was, dit netelige vraagstuk zoo goedkoop mogelijk op te lossen, zonder zich af te vragen, in hoeverre aan deze toestanden kon verholpen worden en in hoeverre deze sukkelaars er zelve verantwoordelijkheid voor droegen. Na de straf of herstelling werden deze personen terug in de Maatschappij gezonden, zonder hulp of toezicht, met alleen als bagage, de wrok tegen hunne medemenschen, welke zij gedurende hunne opsluiting den tijd hadden gehad op te doen.

Gewoonlijk werden het redicivisten of vervielen ze in hunne ziekte.

De menigvuldige onderzoeken gedaan op alle gebieden, dezer verschillende categoriën, hebben bewezen, dat zij principeel tot eene rangschikking behooren en dat zij allen, geestes—karakter- of gemoedsafwijkingen en stoornissen vertoonen.

Wederaanpassing maakt deel uit van de « Sociale Verdediging ». In strafrecht verliest het principe der vergelding stilaan hare gangbaarheid, omdat er in het onderzoek wordt ongezocht naar den geestestoestand en den graad van verantwoordelijkheid van den misdrijfpleger, naar den aanleidenden factor en naar den geestes- en gemoedstoestand waarin de misdrijfpleger zich bevond op het oogenblik dat hij het misdrijf beging. Het gaat er niet om, te straffen voor hetgeen men begaat (in geval van onverantwoordelijkheid) het gaat er vooral om, in het vervolg dezen welke geen voldoende kontrol kunnen uitoefenen op hunne handelwijze, te verhinderen kwaad te doen.

Wij zijn er toe gekomen, misdrijf van uit een ander oogpunt te aanschouwen. In de behandeling worden wij zoo goed gewaar dat wilswzakken en zekere ontaarden niet anders kon-

den; dat zedelijke krankzinnigen het zich zelf niet als iets verkeerd voorstellen.

Van het oogenblik dat een persoon niet toegeeft aan eene neiging, zijn er twee veronderstellingen; of de neiging is niet sterk genoeg, of de kontrol vermindert de neiging tot uiting te komen. Wanneer men dus wel toegeeft aan eene neiging, is dat een teken, dat de kontrol de uiting niet heeft kunnen verhinderen.

Ik heb verschillende mooie gevallen helpen behandelen, waarvan ik U er een zal aanhalen.

Eene vrouw van 49 jaar. Zij had reeds een 4tal veroordeelingen ondergaan voor aftruggelarijen. Zij werd voor eene erge zaak aangeklaagd, waardoor zij was gaan suffen en welke hare geestelijke en moreele debiliteit zeer deden uitschijnen. Zij had voor 120.000 fr. pels en afgetruggeld. Zij werd door den psychiater van de gevangenis onderzocht, onverantwoordelijk verklaard en in een krankzinnigengesticht opgesloten.

Nadat zij een tijd rustig geleefd had zonder zorgen, had zij haar evenwicht teruggekregen. Na twee en twintig maanden verpleging, werd zij naar de Kolonie van Gheel overgebracht, omdat slechts van daaruit hare wederaanpassing kon bewerkt worden.

Zij was tweemaal gehuwd geweest, had acht kinderen gehad, waarvan er slechts twee in het leven waren gebleven.

Voor den oorlog had de patiente een herberg gehouden. Zij werd wel uitgebuit door eenige klanten, maar omdat het eene goede zaak was, gebeurde er niets. Na den dood van haar eersten man, geeft zij de zaak over. Trouwt voor de tweede maal. Na den oorlog wilde zij op nieuw zaken doen. Zij vond dat zij aan den vooruitgang van het huishouden moest medehelpen, omdat het loon van haar echtgenoot te klein was. Zij begon handel op haar manier. Zij verkocht pels en op krediet. Kon noch lezen noch schrijven en had geen benul van getallen en cijfers.

De klanten teekenden zelf hun boekjes aan, durfden ook wel zeggen dat zij effen waren. Om de eene rekening te kunnen betalen, haalde zij waar bij anderen, welke zij dan aan een

spotprijs verkocht, om zoogezegd aan hare verplichtingen te kunnen voldoen.

Haar huishouden leed daar insgelijks veel onder. Hare beste meubelen heeft zij verkocht, alsook de kleederen van haar echtgenoot. Zij waschte voor de leveranciers, als afkorting voor de betalingen.

U ziet, dat er hier geen sprake kan zijn, van aftruggelarij ten eigen voordeele. Maar van onkunde, verkeerde voorstelling en interpretatie. Het zijn de klanten welke de aftruggelaars waren en onvoorzichtige kooplui, welke hunne waar zoo roekeloos toevertrouwen.

Wij hebben haar tijdens hare voorbereiding niet kunnen doen inzien, dat zij oneerlijkheden heeft begaan. Zij heeft strenge begrippen over eerlijkheid. Zij heeft wel aangenomen, dat zij geen verstand heeft van zaken.

Zij is reeds 1 1/2 jaar in vrijheid, iedereen is over haar tevreden. Er doen zich geene onregelmatigheden voor.

* *

Wanneer men naar de basis van geestesziekte afdaalt, ontmoet men gewoonlijk eene gansche reeks maatschappelijke wantoestanden. Dat is de rede dat geestesziekte sinds eenige jaren onder de sociale ziekten geclasseerd wordt.

Wanneer in het vaststellen der diagnose, de sociale oorzaken van overwegend belang zijn, kan het niet anders, of de sociale hulp zal ook van overwegend belang zijn in de behandeling.

Van dit standpunt gezien wordt de geesteskrankheid als eene kwaal van socialen aard, als een rechtstreeks gevolg van maatschappelijke mistoestanden.

Na vreeselijk schipbreuk te hebben geleden in de behandeling van sociale kwalen, is de practicus tot de overtuiging gekomen, dat het genezingsproces veel kostelijker is dan voorkomen en dat het veel minder kanser biedt op welgelukken. De strijd tegen de tering, tegen alcohol, tegen prostitutie, zelfs nu tegen de kanker, is veel zekerder goede uitslagen te bereiken, door te trachten de voorbeschikten in behandeling te nemen en de uitbreiding der ziekte te beletten, dan ze te genezen. Waarom

zou dit op het gebied van geestesziekte niet hetzelfde zijn ?

Ziekte roept onwillekeurig twee andere beelden voor den geest : genezing en prophylactie.

Bij het opmaken der geschiedenissen van de patienten welke voor wederaanpassing in aanmerking komen, komen wij dikwijls tot het besluit dat, indien de patient, bij de ontwikkeling der ziekte behandeld had kunnen worden, hij meestal niet opgesloten zou zijn geworden.

Daarentegen in andere gevallen, had de zieke bijtijds een rustkuur kunnen ondergaan, dat de ziekte niet accuut zou zijn geworden.

Ik wil U nog een ander geval aanhalen.

Een 50ger biedt zich aan op mijn bureel.

« Ik zou naar huis willen gaan Madam, ik mankeer niets. Mijn dochtertje moet hare eerste Kommunie doen, en ik zou willen dat zij schoon was. Daar kan mijne vrouw toch niet alleen voor zorgen. » Ik spreek er met den Dokter over, welke mij de toestemming geeft, mij met het geval bezig te houden.

Hij lijdt aan vervolgingsgedachten en aan ziekteverbeelding. Hij voelt zich voor alles te zwak. Hij is reeds verschillende maal in verpleging geweest, waaruit hij na een tijd werd ontslagen. Hij uitte doodsdreigingen tegen vrouw en kinderen. Hij had zich een revolver aangeschaft. Hij werd ter verpleging in de Kolonie gezonden.

Het gezin bewoont twee kleine mansardekamers. Het mangelt hen aan het hoogst noodige. De oudste zoon is abnormaal, en het jongste meisje pre-tuberculeus.

Gedurende de twintig jaren, dat deze lieden gehuwd waren, had de man geene 6 maanden gewerkt. Telkens hij werk had, vond hij van alle verzinsels om het te kunnen laten staan. Hij was te wilszwak om tegen zijne neigingen in te gaan. Er was iemand noodig welke invloed op hem kon uitoefenen en hem zijn wil kon opdringen.

Hij moest in de Kolonie blijven. Wij begonnen met eene suggestieve behandeling. Na drie maanden vonden wij dat hij goed was voorbereid. Hij mocht naar huis. Een plaatsingsorganisme bezorgde hem eene plaats als

gasopsteker (het moest een licht werkje zijn). Dit is bijna twee jaar geleden. Sinds zijne invrijheidstelling heeft hij nog geen dag verlet.

De welstand is stilaan in het huishouden weergekeerd. Wanneer het een tijd geleden is, dat ik onze patient bezocht, en zijn werklust verzwakt, hoeft de vrouw slechts te zeggen, dat zij mij heeft gezien, dat ik de een of andere dag kom zien. In den geest van dezen man, vertegenwoordig ik opsluiting, indien hij aan zijne plichten tekort komt.

Bovendien zijn wij bijna zeker, wanneer wij een bezoek brengen bij de familie of de omgeving van den patient, een andere zieke aan te treffen, of een of meerdere personen, welke voortekens geven van geestesstoornissen.

Te Gheel, zien wij bij sterk aangetaste gevallen, de gansche familie in verpleging.

* * *

Welk is nu de gevolgtrekking welke wij uit onze ondervinding opmaken ?

Dat de psychiatrisch Sociaal-Assistentie eene onmisbare toepassing is geworden in de behandeling van geesteszieken. Nadat de geneesheer al de middelen der wetenschap heeft aangewend om den zieke te genezen, of in zulke mate te verbeteren dat reclasseering mogelijk wordt, komt de sociale dienst de behandeling aanvullen tot eene volmaking. Dat onze diensten proefdiensten zijn, welke zeer primitief zijn ingericht. Dat wij daardoor slechts een beperkt aantal patienten kunnen helpen. Dat wij moeten werken, om goed georganiseerde diensten te verkrijgen, met een bestendig bureel in iedere stad waar eene rechtbank van eersten aanleg is, hetgeen tegelijkertijd kon dienen als inlichtingsbureel.

Dat wij voorbehoudend moeten werken, door opsporing der grensgevallen en door het verspreiden der begrippen van geesteshygiene.

De Bonden van geesteshygiene doen wat zij kunnen. Doch finantieele moeilijkheden beletten hunne uitbreiding. De Openbare Besturen zijn zeer zuinig met hunne toelagen. De bezuinigingen welke wij verwezenlijkt hebben in de Kolonie van Gheel, bewijzen voldoende, dat deze diensten winstgevend zijn.

Wij hebben nochtans groot vertrouwen in de toekomst en zijn zeker, dat wij enkele jaren niets meer te benijden zullen hebben aan landen zooals Amerika en Duitschland, welke ons nu als voorbeeld strekken.

Statistiek der bezuinigingen loopende over de dienstjaren van den Dienst voor Sociale Wederaanpassing aan de Staatskolonie te Gheefl.

Jaartal	Aantal gevallen	Aantal vertrokken	In behandeling gebleven	Opnieuw ingekomen	Aantal aangepasten	Onderhoudsprijs
1923	25	21	4	3	18	4,10 Fr. 25937,—
1924	38	31	7	3	28	4,40 » 44968,—
1925	38	34	4	4	30	4,84 » 52998,—
1926	41	37	4	7	30	6,05 » 63247,—
1927	22	18	4	5	13	8,50 » 40332,50
1928	52	35	17	6	29	8,50 » 85687,50
1929	51	36	15	5	30	9,00 » 96750,—
						» 409.920,00

De dienst voor Sociale Wederaanpassing begon zijne werking in het jaar 1923 op 1 Mei. In 1927 werd hij tijdelijk geschorst, van 1 Augustus tot 1 Februari 1928.

Algemeene inleiding over de taak der Maatschappelijke Assistenten in de nijverheid, en in het bijzonder in de vakbeweging (1).

door den Heer F. VAN BLADEL,

Sekretaris van het Gewestelijk Verbond der Christene Vakvereeningen van Antwerpen.

Inleiding :

- 1° De beteekenis van de nijverheid voor de volkswelvaart in ons land.
- 2° Noodzakelijkheid van verstandhouding en samenwerking tusschen werkgevers en werknemers.

De taak der Maatschappelijke Assistenten in de nijverheid.

- 1° De zorg voor de arbeidskrachten.
- 2° Voorlichting van bestuur en leidend personeel bij sociale aangelegenheden.
- 3° Bescherming der werknemers.
- 4° Bemiddeling :
 - a) tusschen de werknemers en hun oversten
 - b) tusschen het bestuur en de arbeidersorganisatie.

De taak der Maatschappelijke Assistenten in de vakbeweging.

- 1° Verstevinging der innerlijke inrichting.
- 2° Syndikale opvoeding.
- 3° Het formuleeren van de verlangens der massa.
- 4° Voorbereiding van overeenkomsten, overheidsmatregelen en wetten.
- 5° Toepassing van wetten en voorschriften.
- 6° Toepassing van algemeene beginselen.

De gemeenschappelijke taak der Maatschappelijke Assistenten werkzaam in de Nijverheid of in de Vakbeweging.

- 1° De voorbereiding van het georganiseerd overleg.

(1) Daar het inrichtingskomitee het volledig verslag niet ontving, werd het genoodzaakt zich te beperken enkel den korten inhoud ervan te publiceeren.

Het Veiligheidsvraagstuk in de Hedendaagsche Nijverheid.

door Meijuffer G. VERLINDEN

Oppertoezichtster in de Bell Telephone Company.

In December 1929 verscheen er in een der meest gelezen Antwerpsche dagbladen het volgende :

Weet men dat er in België ongeveer jaarlijks 175.000 werkongevallen gebeuren, waarvan 600 een doodelijken afloop hebben ;

5.000 een blijvende onbekwaamheid na zich slepen ;

15.000 een onbekwaamheid van meer dan 28 dagen ;

75.000 een onbekwaamheid van 8 tot 28 dagen.

Het bedrag der te betalen vergoedingen belooft tot op 85 miljoen ;

onkosten verbonden aan dokters en apothekersdienst : 15 miljoen ;

algemeene en rechterlijke onkosten : 25 miljoen ;

daarbij voegen zich de verliezen door den werknemer zelf geleden door slechts een vastgesteld percent van zijn loon te ontvangen en die tot 85 miljoen

's jaars bedroegen. Dus een totaal van 210 miljoen

per jaar voor de nijverheden die onderworpen zijn aan de wet op de arbeidsongevallen.

Ik geloof dat deze cijfers welsprekend voor zichzelf zijn en het zal dus niemand verwonderen als ik « het veiligheidsproblema in onze hedendaagsche nijverheid » als onderwerp van dit kort onderhoud gekozen heb.

Na de invoege treding der herziening van de wet regelend de te betalen vergoedingen aan slachtoffers van arbeidsongevallen en op den vooravond van het zien opbloeien in de Stad Antwerpen van het zoo lang verbeide veiligheidsmuseum, is het maar heel logisch dat op deze vergadering ook een woordje gerept worde over dit zóó gewichtige « up to date » vraagstuk dat zoowel voor werkgever als voor

werknemer, voor enkeling, familie en maatschappij van overwegend belang is. Menselijke en economische factor zijn hier innig verbonden. Wie anders dan de fabriekstoezichtster of de toezichster, zou de ziel zijn van dit streven ; wie anders hoort het de vlam aan te wakkeren, die de massa winnen moet voor meer oplettendheid, meer voorzichtigheid, meer zorgzaamheid ; wie anders zal het enthousiasme kunnen wakker roepen dat aan de basis ligt van elken welbegrepen veldtocht ? De veiligheidsgedachte doen groeien en bloeien, een veiligheidsgeest scheppen die aanstekelijk wordt en leiden moet naar de zonnige uitkomst waarvan wij nu den dageraad begroeten, moet zijn één der lichtpunten van zijn of haar programma.

Denk nu niet dat het er hier om een ontdekking gaat. Naar het schijnt zou Mozes den vader der veiligheid moeten genoemd worden. Hij zegde onder anderen :

« Bij het bouwen van een huis zult gij een omheining rond het dak opstellen opdat uw huis niet met bloed bespat worde. »

Zouden al onze hedendaagsche aannemers dit wel indachtig zijn ?

Later werd dan ook door geleerden bestatigd dat zekere beroepen gevaarlijk waren voor de gezondheid en dat dus personen die zulk een beroep uitoefenden aanleg vertoonden tot daaruit voortspruitende ziekten. Eeuwen gingen voorbij en weinig verder stond het met de kwestie der beroepsziekten. In de 16de eeuw werd geboren : de fabriek. Vóór dit tijdperk was alles enkel en alleen huiswerk. Geen machines natuurlijk, zooals wij dit hedendaags verstaan, werden er gebezigd, maar bevonden werd het nochtans dat door zekere personen een bepaald werk doen verrichten een verbetering daarstelde. Hier zouden wij

bijna van selectie kunnen gewagen. Het fabriekswezen ontwikkelde zich traagjes, doch tot in zulke mate dat de gevaren die het op gezondheidsgebied met zich sleepte een boek in 't leven riepen rond 1710 dat enkel en alleen aan dit vraagstuk gewijd was. Tot op het einde der 18de eeuw brachten de gebruikte machines de veiligheid van den werknemer weinig in gevaar. De 20 laatste jaren dier eeuw begroetten de geboorte der spin- en weefmachines en de ontdekking der stoomkracht. In Engeland waar deze boorlingen het licht zagen, onderging de industrie een reuzenomwenteling. Fabrieken groeiden aan in een vroeger nooit gekend snelheidstempo, de bestaanden werden uitgebreid. Deze rassche ontplooiing veroorzaakte een onevenwicht dat menigmaal als uitkomst had: ontelbare ongevallen en beroepsziekten. Het aantal dagelijkse werkuren was groot en aan vrouwen en kinderen werd de voorkeur geschonken bij de aanwerving. Hoe kon het dus anders!

Jaren gingen voorbij en de gevaren door het individu in zijn beroepsleven opgelopen groeiden even snel aan als al de wonderen die de techniek de wereld inzond. Er werd erkend dat er hoogdringend ingegrepen moest worden wou men het volk van ontarding vrijwaren.

Wetten werden uitgevaardigd beperkend vrouwen- en kinderarbeid, later kwamen gezondheids- en veiligheidsmaatregelen aan de beurt, alsook de vergoedingen aan arbeidsongevallen verbonden.

Hebben wij hedendaags het toppunt op veiligheidsgebied niet benaderd, dan moeten wij ons daarover niet schamen. Nauwelijks scheidt ons een eeuw van de eerste ontdekkingen die de heele maatschappij beroeren zouden en door al de gruwelen heen die de wereldoorlog met zich meebracht, staan wij nu voor die reuzenprestatie genaamd: hedendaagsche industrie, wier leuze klinkt: productie, maar waar verwaarloozing van 't menselijke element toch wel eens hoogtij vieren durft. Vraagstukken van onmetelijken omvang snakken naar een oplossing. Stoom, electriciteit, scheikunde, spoedig verkeer en transport trekken aller

aandacht op zich doch waar blijft 's menschen aandeel?

Aan Elzas-Lotharingen komt de eer toe de eerste pogingen aangewend te hebben ter voorkoming van ongevallen, in 1867. De gedachte werd gunstig onthaald in de meest vooraanstaande Europeesche landen.

Duitschland gaf het voorbeeld voor wat de wetgeving betreft aangaande de vergoedingen voor arbeidsongevallen (1884). Oostenrijk volgde in 1887, Noorwegen in 1894, Finland in 1895, Groot-Bretagne in 1897, Denemarken in 1898, Italië in 1898, Frankrijk in 1898, Spanje in 1900, Holland in 1901, Zweden in 1901, België in 1903.

In Amerika werden de eerste stappen op veiligheidsgebied slechts in 1907 ondernomen door de « United Steel Corporation ». « Safety First » werd aller motto en uit de vergaderingen gehouden door de leiders der veiligheids-campagne ontstond het heden gunstig gekende: National Safety Council.

« The Prudential Life Insurance Co » waarvan de statistieken aangeschreven staan als zijnde van eerste gehalte, haalt aan dat er in de Vereenigde Staten in het jaar 1919, 75.500 personen per ongeval omkwamen en dat er daarvan 23.000 slachtoffer waren van een arbeidsongeval.

Het is onmogelijk juist vast te stellen de verschrikkelijke economische verspillingen die hier uit voortspruiten. Indien wij ieder sterfgeval slechts als een verlies van 5.000 dollars beschouwen, dan spruit er uit deze bron alleen een verlies voort van 115.000.000 dollars. Het gaat dan ook alle verbeelding te boven wanneer wij de totale som aan arbeidsongevallen verbonden berekenen. Ware deze toestand niet te vermijden, dan zouden wij ons dit offer moeten getroosten, maar overtuigd als wij zijn, dat een groot deel dier ongevallen te voorkomen is, mogen wij dit absoluut niet langer meer dulden.

In onze hedendaagsche nijverheid, hebben dan ook klaarziende patroons ingezien dat de menselijke factor — te lang reeds op 't achterplan geschoven — van niet te onderschatten waarde is en daarom hebben zij een persoon

aangesteld die verantwoordelijk staat voor den 3^{den} productiefactor: den werknemer. —

Materiaal en machines zijn aan vastgestelde wetten onderschikt. Zoo een zekere hoeveelheid kolen van een zekere gehalte in een ketel van op voorhand vastgesteld type onder bepaalde voorwaarden, met het noodige water en de voorgeschreven hoeveelheid lucht bevoorraad wordt, zal de kwantiteit voortgebrachten stoom practischer wijze nagenoeg dezelfde zijn op elk oogenblik. De wetten die den menschen regeeren nochtans zijn niet vastgelegd als deze die de levenlooze machines beheerschen en daarom juist vraagt het omgaan met het menschelek element meer aanpassing, meer ondervinding.

De fabriekstoezichtster, of hoe hij of zij ook gedoopt weze, komt hier op het voorplan. Zijn werk brengt hem in dagelijksche betrekking met de productie vraagstukken en innig overtuigd van de nauwe verwantschap die er heerscht tusschen voortbrengst en veiligheid kan de betrokken persoon niet langer meer vreemd blijven aan een streven dat en individu en gemeenschap ten goede komt.

Gaan wij ongevallen na, dan bemerken wij dikwerf dat de werknemer zelf oorzaak was van het gebeurde. Wij kunnen dan als reden opgeven: zorgeloosheid, onvoorzichtigheid, en het daar bij laten. Behooren wij nochtans tot diegenen die zich niet tevree stellen met oppervlakkigheden, ik hoop wij zijn zoo allen, dan zullen wij beseffen dat niemand willekeurig een ongeluk oploopt en dan zullen tal van vragen in ons oprijzen.

Was het met de lichaamsgesteltenis van den man in orde?

Zoo niet, was het te wijten aan een ongezond werkmiddel-slechte verlichting? hevig gerucht?

Was de man lichamelijk en geestelijk bekwam voor het werk?

Is zijn huiselijk leven zooals het hoort te zijn? Zoo niet, kan er iets gedaan worden om aan den toestand te verhelpen?

En zoo meer.

Alleen dan mag rust gevonden worden, als men verzekerd is, de toekomst tegen herhalingen van soortgelijk ongevallen te vrijwaren.

Een veiligheidscampagne moet om uitslagen te leveren, goed ontworpen worden en de volgende 5 hoofdpunten zijn onontbeerlijk voor haar welgelukken:

1) Het Bestuur moet de voorkoming van ongevallen wenschen en haar in de hand werken. Waar deze geest heerscht, kan men ongevallen tot een minimum herleiden. Ontbreekt hij, dan is alles vruchteloos.

2) De bevoegde persoon moet de leiding nemen van den veldtocht. Onnoodig hier te wijzen op het groot gevaar aan een slechte keuze verbonden. Alleen de rechte man op de rechte plaats kan het welgelukken verzekeren.

3) De campagne moet handig aangepakt worden.

Bij den aanvang moeten alle personen met belangrijken leidendden rol vergaderen en het dient bij de openingszitting op het harte gedrukt dat « Veiligheid eerst » door het Bestuur als maatregel aangenomen werd en dat allen, welke ook de bekleede betrekking weze, eraan onderworpen worden.

4) Degelijke uitwerking van een programma.

Is er voor de drie eerste punten voldoening bekomen, dan moet de leider van den veldtocht in gereedheid hebben om er oogenblikkelijk mee aan te vangen een programma:

a) voor de voorkoming van alle mogelijke ongevallen.

b) voor de degelijke verzorging van gekwetsten.

c) voor de wederaanpassing der verminkten.

5) « Veiligheid eerst » moet ingelijfd worden in het algemeen programma en deel uitmaken van het reglement.

Dit laatste is heel gemakkelijk te verkrijgen, daar het een natuurlijk gevolg is der 4 eerste punten, indien deze degelijk ontworpen en uitgewerkt werden.

Hernemen wij nog even ons eerste punt:

Het Bestuur moet gewonnen zijn voor de veiligheidsgedachte en ze in de hand werken.

Dit is van 't grootste belang en niet moeilijk te verkrijgen bij verstandige uiteenzetting der beoogde uitslagen.

« Money makes the ware go » zegt het spreekwoord en het is ook een niet te ontkennen

drijfkracht in de nijverheid. Vroeger was het goedkoopster ongefallen op te loopen en de betaling der vergoeding door 't gerecht te laten uitvechten, dan veiligheidswerk aan te vatten. Doch in die dagen gaf men geen acht op de uitgaven die de « labor turnover » na zich sleept, de onkosten verbonden aan vernieling van machines, van materiaal en de ontelbare verliezen die ongefallen verwekken. Die tijd is nu voorbij. Ieder ongeval moet vergoed worden. De som die daaraan besteed wordt is een lastpost en beïnvloedt maar al te zeer den kostprijs van 't product, zoodoende wordt voorkoming van ongefallen voordeliger. Daar waar de veiligheid op 't voorplan staat, worden de verliezen niet alleenlijk verminderd, maar worden er werkelijk winsten gemaakt. Onkosten verbonden aan den geneeskundigen dienst dalen, vergoedingen worden beperkt, « labor turnover » is laag, berokkende schade aan eigendom wordt gering. De meester-gast kan al zijn werkuren aan de productie wijden, nooit een oponthoud van 't werk, de werknemer levert zijn volle kracht zonder vrees voor gevaar, hij is tevreden, bedienden worden niet overlast op deze goede ordening die uit de veiligheid voortspuit, stuwt de voortbrengst en wettigt in onze hedendaagsche nijverheid de plaats die de veiligheid er bekleeden moet.

Onmogelijk is het alle's te ontleden op deze enkele oogenblikken wat voor de veiligheid pleit, wat in die richting moet gedaan worden. Alleen enkele hoofdtrekken van het te volvoeren programma wil ik hier nog even aanhalen, zij zullen denkelijk wenken daarstellen voor tot nog toe oningewijden en hun den weg vergemakkelijken naar het te bereiken doel.

Wij verdeelen het programma in 2 hoofddeelen :

1) De mecanische beveiliging.

Lang reeds was er bevonden dat de mensch somtijds uitglijdt en dat hij dan terecht komt in riemen, wielen of andere gevaarlijke werktuigen, waarvan hij gemakkelijk van gewijs waard kan worden door ze te beschermen of lichtjes te veranderen. De eerste schreden op veiligheidsgebied werden dan ook op dit terrein gewaagd.

Als 2de punt hebben wij :

Het bewerken van het menschelijk element.

« Human engineering » benaming die gegeven wordt aan het streven dat bestaat in den werknemer zoodanig voor te lichten en te winnen, dat ongefallen voortspruitende uit gebreken die den mensch eigen zijn en genoemd worden : zorgeloosheid, onwetendheid, onverschilligheid, tot op een minimum herleid worden. In den beginne werd er fel op zorgeloosheid de aandacht getrokken, de meeste ongefallen werden er aan toegeschreven. Later werd bestatigd dat een man zorgzaam zijn kan, maar onwetend. Verder dat er ongefallen voorkwamen als gevolg van « mind-wandering » dus het dwalen van den geest, toe te schrijven aan kommer, ziekte en zoo meer. Al feiten die naar opheldering snakken en waaraan soms wel kan verholpen worden. Ook de plakkatens mogen hier even aangehaald worden als hulpmiddel om het doel te bereiken. Wil nu met dit programma een uitslag bekomen worden, dan is de medewerking van alle noodzakelijk. De sympathie voor de beweging ligt aan de basis van haar welgelukken. Een hoofdcomiteit bestaande uit de leidende kracht der afdelingen onder het voorzitterschap van den fabriekstoezichter of toezichtster bijgestaan door den veiligheidsingenieur, bespreekt dan ook regelmatig al de toestanden die de veiligheid in gevaar brengen en zoo haast mogelijk moet er aan gegronde klachten voldaan worden, wil het geloof in het nagestreefde doel niet aan 't wankelen gebracht worden. Een lid van het hoofdcomiteit is op zijn beurt voorzitter van een ondercomiteit waarin dan weer gebeurt de voorlichting naar een veiligere toekomst.

Misschien klinkt al dit comiteitgedoe heel wat bombastisch ; in feite is het een logische ordening in de grootnijverheid. Voor kleinere industrieën loopt dit alles nog beter van stapel, daar nauw voeling tusschen toezichter, techniker en meester-gast daar nog gemakkelijker te verkrijgen is.

* * *

De meeste onder U moeten mij reeds « in petto » beschuldigd hebben van « verstokte

materialiste » daar ik tot hiertoe den economischen kant der zaak op 't voorplan stelde. Wel, jaren ondervinding hebben mij practisch gemaakt en alhoewel wij onder onze patroons gouden harten tellen, toch weet ik dat alleen de aangehaalde argumenten- cijfers-, het noodige duimkruid zullen boven water brengen dat onvermijdelijk voor het op touw zetten der beweging noodzakelijk is.

Diep ontroerd heb ik meegemaakt het lijden van een jongen man, die door een nietig toeval het zicht verloor. Hij was nauwelijks 20 jaar oud, hem wachtte een schoone toekomst. Een oogenblik vernietigde alles. Weken, maanden, jaren heb ik met zijn moeder meegewerkt zijn eeuwige rusteloosheid tot kalmte te brengen, om wat moed, wat levensblijheid in hem wakker te houden. Toch blijft hij een wrak.

Een moeder van 4 kleintjes heb ik den dood van een voorbeeldigen echtgenoot moeten mel-

den. Waar ik die sterkte haalde, blijft mij tot heden toe nog een raadsel. Niet eens wil ik spreken van de minder verminkten waarvan ik den lijdensweg meemaakte.

Roept het woord ongeval voor velen lichamelijk lijden voor den geest, dan kan ik verzekeren dat dit van geen tel is naast den strijd, het zielelijden die vermindering met zich sleept. Kan nu een menschenziel aan zoo veel smart vreemd blijven ?

Neen, en als pioniers der vredesgedachte, moeten wij ook die der veiligheid worden, want zonder veiligheid geen vrede. Verminking baart ontevredenheid, onrust, zorg, kommer, opstand.

Aan ons het pad met roozen te bestrooien, de kwetsende doornen uit te schakelen, een koesterende heerlijke zonne te doen heerschen in het midden, dat wij vrijwillig kozen om er ruimschoots te besteden de rijkste onzer geestes- en zielegaven.

L'Assistante Sociale à L'Usine

Rapport collectif des membres de l'Association des Surintendantes d'Usine
et Auxiliaires Sociaux de l'Industrie

présenté par Mademoiselle **Gabrielle ALLAER**
Surintendante aux Soieries de Valenciennes (nord).

La circulaire d'invitation à notre réunion annonce un bref rapport sur le rôle de l'auxiliaire sociale à l'usine; pour ne pas fatiguer l'auditoire par des généralités banales, je voudrais rester sur le terrain pratique et intituler modestement ces quelques pages: «deux ans de surintendance aux Soieries de Valenciennes.»

Dès l'ouverture de l'usine en 1924 la direction avait constaté un manque notable de tenue morale chez l'ouvrier et plus encore chez l'ouvrière, la qualité inférieure de la main-d'œuvre, l'instabilité du personnel engagé et, en raison de ces déficiences, un rendement insuffisant, ce qui créait une situation générale défavorable.

Pour améliorer la qualité du produit et augmenter le rendement, la direction envisageait la nécessité d'apporter des améliorations d'ordre divers, à étudier et à appliquer; c'est alors qu'elle

attacha l'assistance sociale au service de l'usine.

De fait, depuis novembre 1927, une série encore incomplète, de mesures furent prises qui améliorèrent les conditions du travail dans les différents domaines: technique, hygiénique, social et moral et qui tendent à rendre plus étroite la collaboration entre la direction et le personnel.

Pourquoi faut-il un intermédiaire spécial, notamment une surintendante d'usine pour hâter ces résultats? Parce que la direction elle-même est moins bien placée pour remplir la tâche, toute de confiance, que représente l'amélioration souhaitée; il faut un rouage placé entre la direction et le personnel ouvrier, qui soit différent des deux et qui pourtant ait la confiance des deux; ce rouage ne doit être ni de la direction proprement dite, ni du personnel ouvrier.

La surintendante d'usine aime l'ouvrier au

bien duquel elle se consacre avec désintéressement; elle se sent trait d'union entre le patron et le travailleur: elle tâche de comprendre la mentalité de l'ouvrier, d'entrer dans sa confiance, de faciliter son travail en le rendant moins dangereux, plus rationnel, plus fructueux; elle agrmente et occupe même ses loisirs, veille sur les conditions morales de sa vie d'ouvrier et met, par là même, plus de confiance dans les rapports avec le patronat; elle le suit jusque chez lui pour combattre la maladie, les accidents, l'invalidité et l'aider dans les circonstances plus particulièrement difficiles de l'existence.

Elle est préparée à cette tâche par sa formation; elle veille, sous la conduite ou avec l'aide de l'ingénieur social à l'application des diverses lois qui protègent le travailleur et règlent le travail.

La fonction de la surintendante d'usine fait partie intégrante de l'organisation du travail à l'usine; son influence se manifeste dans les différents domaines: technique, hygiénique, social, et moral.

I/ *Au point de vue technique:*

Pour améliorer la qualité de la main-d'œuvre, il faut appeler à l'usine de bons ouvriers, de bonnes ouvrières.

La surintendante d'usine est chargée de faire l'embauchage des ouvrières: son enquête porte sur la santé, la préparation et les occupations antérieures, la mentalité et la conscience professionnelle, les conditions familiales, la valeur morale; ce souci de sélection a sa répercussion sur le personnel déjà engagé, qui grandit dans sa propre estime, s'efforce de fournir un travail meilleur, se lie davantage à l'usine; de l'extérieur aussi arrivent peu à peu des éléments meilleurs, les mauvais éléments se sachant exclus d'avance.

La surintendante essaie de connaître les aptitudes et les capacités des ouvrières pour les mettre au travail qui leur convient le mieux; ce qui est un moyen réel d'augmenter le rendement; elle doit donc connaître la technique du travail à ses différentes phases et pénétrer dans l'usine elle-même; elle étudie aussi, de son côté, l'adaptation rationnelle de

la technique aux conditions humaines, pour influencer en connaissance de cause, l'autorité compétente (les chefs de service), sans aucunement se substituer à elle. Un exemple: dans un des ateliers, elle a pu signaler les conditions défavorables de température qui influençaient, chose à peine soupçonnée, l'embauchage.

Voyez déjà d'heureux résultats de l'intervention de la surintendante d'usine dans l'embauchage — et pour mieux vous en rendre compte, songez aux usines où les ouvriers sont engagés sans aucun discernement —: le choix même de l'ouvrière pour telle ou telle occupation est déjà un éveil de dignité et de conscience professionnelle, du sentiment de ses obligations vis-à-vis de son autorité immédiate; l'intérêt témoigné pour la famille et ses conditions d'existence éveille aussi un commencement de confiance.

La surintendante d'usine tiendra compte de tout cela quand il faudra remplir les places vacantes. Il y a là une question de tact, de doigté, de jugement, comme dans tout le rôle délicat de la surintendante d'usine; et n'est-ce pas déjà un peu le cœur qui, avec la surintendante, pénètre à l'usine?

À l'embauchage se rattache la question de l'augmentation du personnel, question complexe quand la main-d'œuvre se fait rare; il lui faut de ce chef, une réelle connaissance des conditions industrielles et économiques de la région, du milieu, des moyens de propagande, de recrutement, de transport. Elle s'occupe des mutations, des absences, des départs, problèmes qui peuvent provoquer des mesures d'intérêt général à l'usine, comme l'augmentation des salaires, le changement des conditions de travail; encore une fois, ses connaissances techniques ne peuvent pas être en défaut.

Tous les mois, des statistiques et des graphiques renseignent la direction sur tout le mouvement du personnel; du reste, la direction intervient directement en bien des cas, parce que la bonne marche de la production dépend évidemment de ce facteur extrêmement important.

II/ Au point de vue hygiénique :

Un bon rendement exige les meilleures conditions possibles de santé et de sécurité ; ici encore la surintendante d'usine peut exercer une excellente influence.

a) Elle veille à faire subir, condition préalable à l'embauchage, l'examen médical qui tient compte et de l'état général et des qualités requises pour le travail de la soie ; la distribution du personnel se fait selon les aptitudes physiques.

b) L'ouvrier au travail est exposé aux accidents, à la maladie ; pendant plus d'un an la surintendante d'usine s'est faite infirmière pour lui faciliter le contact avec tout le personnel de l'usine ; depuis un an, une infirmière diplômée, dépendant de la surintendante, assure le service. Le médecin demeure en permanence à l'usine de 2 à 3 heures de l'après-midi. La surintendante d'usine a la responsabilité dernière des admissions à la salle de repos (créée à son initiative), des sorties pour cause de santé, du service de transport en cas d'accidents sérieux.

c/ La surintendante d'usine veille à l'hygiène de l'atelier, à la santé de l'ouvrière, aux mesures de protection en ce domaine, aux déplacements, aux congés, à la propreté, au bon ordre, aux conditions de chauffage, d'éclairage, d'aérage, de bien-être etc. à l'usine.

Nous avons installé des réfectoires, avec cantine et cuisine, confortables, clairs, coquets, où le personnel trouve des collations et des boissons à très bas prix ; il peut y faire chauffer la nourriture qu'il apporte de chez lui ; tout cela aide à la détente et au repos à l'heure de midi et avec la permission, même pendant les heures de travail.

De même la surintendante d'usine veille à l'hygiène des vestiaires, lavabos, toilettes ; chaque groupe d'ouvriers ayant son service organisé et surveillé ; de cette manière, les conditions de propreté sont nécessairement respectées.

d/ Si la surintendante d'usine veille aux conditions générales de l'hygiène, à elle est spécialement confiée la protection de la femme, si peu faite pour l'usine.

Elle protège spécialement la future mère. A l'usine, elle la placera dans les meilleures conditions possibles, changeant même son travail, s'il y a le moindre danger pour elle ; elle fait faire l'examen prénatal, assure l'application des mesures légales prévues. Elle veille à ce que les visites à domicile se fassent régulièrement et encourage la jeune mère à remplir tous ses devoirs maternels ; une crèche à établir à l'usine, permettra bientôt aux mères de nourrir leurs enfants et de les confier à une garde dévouée durant les heures de travail.

La surintendante est encore en rapport avec les services de santé, existant hors de l'usine : dispensaires anti-tuberculeux, anti-vénéériens, sanatoria, colonies, etc.

Elle suit l'ouvrier malade chez lui par des visites à domicile qui deviennent un des meilleurs moyens d'atteindre aussi la famille de l'ouvrier, pour y faire du bien à tous points.

III. — Au point de vue économique et social.

Le côté économique et social de son travail, voilà bien n'est-ce pas, la préoccupation principale de l'ouvrier. Le travail doit lui fournir non seulement sa subsistance et celle de sa famille, mais tout ce que requièrent et ses besoins et la dignité de sa vie.

Quel vaste champ ouvert à la collaboration entre le Patronat et le Personnel !

Pratiquement, comment la surintendante d'usine aide-t-elle à réaliser de meilleures conditions économiques ? Par son contact avec le personnel elle est mise au courant de ses desiderata, de ses réclamations ; p. ex. elle apprend que le salaire ne répond pas suffisamment au mérite, que le salaire de base n'est pas assez élevé, chose importante pour le recrutement ; elle tâche de faire donner satisfaction à ces réclamations, pour autant qu'elles sont légitimes.

A l'embauchage, quand il s'agit de répartir le travail, elle s'efforce de mettre la nouvelle ouvrière en mesure d'atteindre au moins le salaire qu'elle gagnait avant d'arriver à l'usine. Au cours du travail elle examine par exemple le bien fondé des réclamations d'ordre individuel au sujet du salaire.

La surintendante intervient dans la réglementation des allocations familiales ; elle assure la régularité des paiements d'indemnités, dûs en cas de maladie ; obtient par exemple une prolongation d'indemnité, des avances sur salaires, des secours particuliers pour les circonstances difficiles. Je note entre parenthèses, comme un détail intéressant, que la caisse d'épargne, établie à l'usine, assure à tout ouvrier et ouvrière trois journées de congé payées par an.

Elle veille à faire profiter les familles des œuvres existantes : crèche, consultations de nourrissons, colonies scolaires, vacances ; enfin elle peut même pousser à la fréquentation scolaire et à l'orientation professionnelle des enfants.

IV. — Au point de vue moral.

Quelle que soit sa tâche du moment, la surintendante d'usine a toujours en vue le côté de formation morale, de bien moral de l'ouvrier.

Déjà à l'embauchage, elle lui dit que son travail doit être consciencieux pour qu'il mérite le salaire, — c'est une question de justice et pour qu'il donne la satisfaction d'un bon travail fourni, — ce qui est de la bonne fierté ouvrière —, et celle plus haute du devoir accompli. Elle indique les difficultés et les moyens de les surmonter ; ainsi, elle se fait éducatrice et prévient même l'accident. Elle suit l'ouvrière durant le temps de l'apprentissage, plus tard aussi, quand elle est mieux formée ; elle encourage ou réprimande, tâchant de prévenir la sanction pour la rendre inutile ; cela suppose une certaine collaboration des éléments d'élite ouvrière, dont elle encourage la formation. Elle apprend que le capital et le travail doivent collaborer et que la prospérité de l'usine profite à l'ouvrier comme au patron, ce qui aide au respect de l'autorité dans l'observation exacte des droits de chacun.

Elle élimine enfin les éléments de trouble, les indisciplinés incorrigibles, les gens d'inconduite notoire et ainsi, combat la discorde et le désordre.

L'influence morale se prolonge à domicile, dans la famille ouvrière ; l'ouvrier qui sait que la surintendante d'usine lui est dévouée, se laisse aller plus facilement à la confiance

quand il est chez lui et il expose plus aisément ses griefs et ses difficultés. Là, la surintendante devient conseillère du père, de la mère de ses ouvrières et peut jouer un rôle éducatif dans la formation des enfants. Dans les moments difficiles elle trouve les mots réconfortants qui apaisent, qui encouragent, qui relèvent. Elle se penche sur le malheur, arrêtant le mot de blâme qui pourrait monter aux lèvres, combattant le le vice, la révolte, la haine.

Elle aide à corriger des situations anormales, fréquentes hélas, et ainsi par la confiance, à force d'impartialité, de respect absolu de la justice, de désintéressement personnel complet, et de dévouement, elle peut être une aide vraiment efficace dans la formation et le relèvement moral de l'ouvrier.

Un mot des loisirs de l'ouvrier.

Il y a des loisirs à l'usine et à domicile.

A l'usine les ouvrières ont une heure et demie de repos, de 11 h. 30 à 13 h. ; pour les retenir loin de la promiscuité, on organise des jeux, des cours de couture, de chant ; bientôt il y aura une salle de réunion permettant des cours d'hygiène, de puériculture, des cercles d'étude, peut-être des cours ménagers.

A domicile elles peuvent emporter les livres de la bibliothèque.

Constatons que la plus grande partie des ouvrières demeurent à l'usine, s'occupant comme nous l'avons dit, ou se reposant, faisant des ouvrages manuels, même.... dormant consciencieusement.

Parfois l'usine organise une fête de famille.

CONCLUSION.

Sous une forme parfois générale, je n'ai parlé que de mon cas particulier aux soieries de Valenciennes.

Cependant, sans manquer à la logique, je crois pouvoir déduire de ce cas personnel des conclusions d'ordre général.

Ces conclusions les voici brièvement formulées :

1) Le rôle de la surintendante d'usine a une influence heureuse et très appréciable sur le rendement et la bonne marche de l'usine,

sur le personnel y engagé et même sur la famille du personnel.

2) Pour remplir ce rôle, la surintendante d'usine a besoin d'une formation sociale appropriée, sérieuse et suffisamment étendue ; elle ne peut demeurer seule à l'usine devant une tâche aussi importante que la sienne ; elle doit trouver de l'aide dans le service social adapté.

3) C'est à l'école sociale, spécialement organisée dans ce but, que revient la formation de la surintendante d'usine ; l'école sociale doit constamment perfectionner son enseignement pour l'adapter à toutes les complexités et les diversités de la tâche de la surintendante d'usine.

C'est ainsi que l'école sociale puise dans la pratique de ses anciennes élèves, qui attirent

toute attention sur les lacunes éventuelles, qu'elles éprouvent dans leur formation.

S'il faut en terminant, mentionner la nécessité de la valeur intellectuelle et morale de la surintendante d'usine elle-même, je me permets en toute simplicité, de dire, que nous devons mettre à la base de notre travail de surintendance, un amour profond pour la classe ouvrière ; qu'il ne faut non seulement travailler à leur bien-être matériel, mais veiller davantage encore à leurs intérêts moraux et spirituels.

Travaillons donc à leur bonheur intégral, tout en rapport avec la vie de l'au-delà.

N'est ce pas dans ces principes que nous pouvons puiser la force nécessaire pour remplir cette belle mission ?

Socialen dienst in de Limburgsche Koolmijnen.

door den Heer August COOL.

Secretaris van de Centrale der Vrije Mijnwerkers.

1) De Limburgsche Mijnen.

Den 2^{den} Augustus 1901 zal in de geschiedenis van Limburg met gouden letters geboekt blijven, omdat hij heeft daargesteld den aanvang van een nieuw tijdperk voor deze vroeger zoo door de natuur misdeelde provincie.

Op dezen dag ontdekte men te Asch op een diepte van 540 meters een klein stukje kool, voorwerp van zoo langdurige betrachtingen, en oorzaak van een groote omwenteling voor Limburg.

Belangrijkheid.

Het Limburgsch kolenbekken heeft een oppervlakte van 1200 vierkante kilometers, het Zuiderbekken 1320 vierkante kilometers.

Men schat de voorraad kolen die zit in Limburgsch ondergrond op 8 a 10 milliard ton of genoeg om gedurende 3 a 400 jaar zooveel kolen boven te halen als men er tot hertoe in het beste jaar in België heeft bovengemaakt.

Acht vergunningen zijn tothertoe uitgegeven, waarvan er 6 in begin van, of in volledige uit-

bating zijn, namelijk André Dumont, Luikenaaren, Winterslag, Beeringen, Eysden en Zolder. Houthalen en Oostham-Quadmechelen zijn nog niet in uitbating en dus minder belangrijk voor deze studie.

De kapitalen gebruikt in deze mijnen zijn zeer groot. Een paar voorbeelden: Helchteren-Zolder werkt met een kapitaal van 150 millioen, Beeringen met 120 millioen.

Het vraagstuk van het recruteeren van personeel is een van de belangrijkste voor Limburg.

Einde April jongst leden waren in de Limburgsche mijnen werkzaam 21.046 arbeiders, verdeeld in 15.079 ondergronders en 5.967 bovengronders. Binnen eenige jaren wanneer alle mijnen in volledige uitbating zijn, zal dit getal nog merkkelijk verhoogden.

Alhoewel nog niet in volledige uitbating is de voortbrengst toch reeds aanstippenswaard en stijgt ze nog iedere maand, dit blijkt uit onderstaande tabel :

⌌

⌌